

**WOJCIECH DZIEMIANOWICZ
KLAUDIA PESZAT**

Uniwersytet Warszawski

**INTELIĞENTNE SPECJALIZACJE
W POLSKICH REGIONACH PERYFERYJNYCH
W ŚWIETLE DOTYCHCZASOWEJ
REGIONALNEJ POLITYKI WSPIERANIA
INNOWACYJNOŚCI**

Abstract: Smart Specializations in Polish Peripheral Regions Related to the Regional Policy Innovation Policy. Smart specializations are to be response to the EU's problems related to the ineffective innovation policy (especially in context of state aid). The article presents the fundamental assumptions of the smart specialization concept and problems with its implementation in peripheral regions (Eastern Polish voivodeships). The analysis results of the projects financed from EU funds in the period 2007-2013, presented in the article, show the way we could use this method to assess regional potentials. The conclusions may be of interest to both researchers of the smart specialization concept, and representatives of institutions involved in implementation of regional innovation policy.

Keywords: Innovation, regional development, regional policy, smart specialization.

Wprowadzenie

Niska konkurencyjność regionów Unii Europejskiej, pogłębiający się dystans do Stanów Zjednoczonych, Japonii oraz wschodzących potęg gospodarczych, a przy tym nieskuteczna polityka innowacyjna sprawiły, że na przełomie wieków rozgorzała dyskusja, w jaki sposób sprostać tym wyzwaniom. Ekspertki z grupy doradczej przy Komisji Europejskiej pn. *Knowledge for Growth* opracowali wówczas koncepcję inteligentnych specjalizacji, która dzięki „wpisaniu” jej w dokumenty programujące rozwój w całej Unii Europejskiej, zdominowała debatę o rozwoju regionalnym w kolejnych latach, stając się podstawą nowej polityki regionalnej.

Przyjęte założenia związane z wdrażaniem koncepcji inteligentnych specjalizacji (opisane w kolejnym rozdziale) wraz z dominującą w nowej perspektywie Unii Europejskiej zasadą polityki opartej na dowodach (ang. *evidence-based policy*) skłaniają

jednak do postawienia następujących pytań: czy regiony będą wybierały perspektywiczne, ale na razie słabo rozwinięte dziedziny gospodarki i nauki, a także czy faktycznie posiadają takie potencjały, które nie zostały jeszcze zidentyfikowane? Są to pytania szczególnie interesujące w przypadku województw peryferyjnych, o niskim poziomie rozwoju gospodarczego i innowacyjności.

W prezentowanym opracowaniu, bazując na wynikach analizy dotychczasowego wykorzystania środków publicznych na rozwój innowacyjności w województwach Polski Wschodniej, dokonujemy próby oceny potencjału wyłonionych inteligentnych specjalizacji. Analiza sposobu wykorzystania środków unijnych w poprzedniej perspektywie dostarcza informacji o dziedzinach gospodarki i nauki, w których występuje wysoka aktywność innowacyjna, ale też pozwala ocenić potencjał przedsiębiorstw i jednostek naukowych funkcjonujących w obszarach inteligentnych specjalizacji w zakresie absorpcji środków publicznych z nowych instrumentów wsparcia. Zaletą wykorzystania tej metody jest możliwość zaklasyfikowania do poszczególnych regionalnych inteligentnych specjalizacji nie tylko beneficjentów projektów, ale również samych projektów, co w kontekście idei wspierania pomysłów, a nie poszczególnych branż czy sektorów, jest bardziej odpowiednie. Niemniej należy w tym miejscu zaznaczyć, że metodę tę warto stosować uzupełniająco do innych analiz potencjałów gospodarczych, naukowych czy badawczo-rozwojowych, ponieważ przedstawia ona jedynie pewien wycinek rzeczywistości, nie obejmując podmiotów, które realizują swoje projekty bez wsparcia ze środków publicznych.

1. Koncepcja inteligentnych specjalizacji

Głównym założeniem koncepcji inteligentnych specjalizacji jest budowanie przewag konkurencyjnych regionów na podstawie wewnętrznego potencjału gospodarczego, naukowego i badawczo-rozwojowego, a przy tym wyróżniającego region na tle międzynarodowym. Służyć temu ma dokonanie selektywnego wyboru obszarów gospodarczych dysponujących największym potencjałem rozwojowym, w których wspierana i rozwijana będzie aktywność naukowo-badawcza [McCann, Ortega-Argilés 2011]. W konsekwencji przyczynić ma się to do zróżnicowania regionów w zakresie ich specjalizacji, tak aby na poziomie Unii Europejskiej zapewniona była różnorodność, ale i komplementarność zasobów wiedzy i innowacji. Wspieranie wielu różnych aktywności – dominujące w dotychczasowej polityce regionalnej – nie służyło bowiem budowaniu masy krytycznej i zmniejszyło efektywność wdrażanych instrumentów. Podstawową misją inteligentnych specjalizacji jest więc poprawa efektywności procesów innowacji w UE.

Wobec tak formułowanych założeń, nie dziwi, że koncepcja inteligentnych specjalizacji bardzo szybko zyskała zainteresowanie i poparcie ze strony polityków. Jak pisze Foray (jeden z jej współtwórców): *„Pomysł został szybko przyjęty przez środowiska polityczne pomimo skromnych ram teoretycznych i braku odpowiednich doświadczeń*

pomagających w jego wdrażaniu, co było potencjalnie ryzykownym posunięciem” [2015, s. 16]. I dodaje, „Przejście od konceptualizacji do wdrażania polityki w Unii Europejskiej było zbyt szybkie, decydenci prawdopodobnie postąpiliby lepiej gdyby najpierw wypróbowali pomysł i przeprowadzili kilka eksperymentów pilotażowych przed wprowadzeniem rozwiązań obejmujących wszystkie regiony” [2015, s. 7].

Decyzja o „wpisaniu” inteligentnych specjalizacji w dokumenty programujące rozwój Unii Europejskiej na lata 2014-2020 sprawiła, że wszystkie regiony musiały przygotować *Regionalne Strategie Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji* (wspólna nazwa tych dokumentów, to RIS 3). Był to warunek konieczny do tego, aby skorzystać ze środków unijnych na inwestycje wspierające rozwój badań i wdrażanie innowacji. Komisja Europejska wydała nawet przewodnik z wytycznymi, w jaki sposób regiony powinny przygotowywać swoje strategie RIS 3 [Foray *et al.* 2012].

Jedną z nadrzędnych zasad było przeprowadzenie procesu tzw. przedsiębiorczego odkrywania (ang. *entrepreneurial discovery process*). To jakie obszary gospodarki staną się inteligentnymi specjalizacjami, miało zostać określone w procesie strategicznym, w którym aktywnie powinny uczestniczyć cztery grupy aktorów: przedsiębiorcy, przedstawiciele środowiska nauki, administracji oraz społeczeństwa [idea poczwórnej helisy – zob. Leydesdorff 2012]. Widać wyraźnie, że podejście do tworzenia strategii znacznie ewoluowało w stosunku do pierwszych dokumentów strategicznych opracowywanych w latach 90. XX w. i na początku wieku XXI [Klasik 2013]. Rolą administracji nie jest już arbitralny wybór kierunków rozwoju czy priorytetowych sektorów gospodarki, ale tworzenie odpowiednich warunków do inicjowania i rozwijania współpracy różnych środowisk. Efektem tej współpracy miało być znalezienie unikatowych i wyróżniających region na tle otoczenia potencjałów rozwojowych. Wartością samego procesu jest również budowanie trwałych regionalnych sieci współpracy, których często nie udało się utworzyć, mimo funkcjonującej i wspieranej od lat idei regionalnych systemów innowacji.

Związków z dobrze poznanymi i już ugruntowanymi koncepcjami i teoriami rozwoju ekonomicznego oraz regionalnego jest więcej¹. Brak silnych ram teoretycznych dla koncepcji inteligentnych specjalizacji sprawił jednak, że pojawiły się różne jej interpretacje. Powszechnie – i co jest też najbardziej odpowiednie – koncepcja wiązana jest z regionalną polityką innowacyjną [np. Malik 2013; Nowakowska 2015], ale są też próby łączenia jej z polityką przemysłową [np. Gawlikowska-Hueckel 2014], a także polityką klastrową np. [Dzierżanowski 2012]. Zastanawiano się również na ile wdrożenie koncepcji inteligentnych specjalizacji będzie realizowało cele polityki spójności, i czy nie odniesie jednak odwrotnych skutków, w postaci powiększania się różnic międzyregionalnych [Kardas 2011]. Autorzy twierdzą, że koncepcja adresowana jest do wszystkich regionów, choć oczywiście inne strategie będą odpowiednie dla

---

¹ Przeglądu teorii rozwoju, do których odnoszą się elementy koncepcji inteligentnych specjalizacji dokonali m.in.: [Kardas 2011; Malik 2013; Dziemianowicz, Peszat 2014].

regionów najbardziej zaawansowanych technologicznie (koncentrowanie się na rozwoju technologii bazowych), a inne dla regionów słabiej rozwiniętych (specjalizacja w opracowywaniu produktów i usług wykorzystujących te technologie) [*The Role of Community...* 2009]. O praktycznych problemach z wdrażaniem idei inteligentnych specjalizacji w polskich regionach peryferyjnych oraz obranych przez nie strategich piszemy w kolejnym rozdziale.

2. Inteligentne specjalizacje w polskich regionach peryferyjnych

Nowa polityka regionalna oparta na inteligentnych specjalizacjach stanowi szansę dla regionów peryferyjnych Polski Wschodniej, charakteryzujących się niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego nie tylko na tle kraju, ale także całej Unii Europejskiej². Jednak już sam proces identyfikacji inteligentnych specjalizacji był dla nich pewnym wyzwaniem.

Regiony peryferyjne Polski Wschodniej charakteryzują się bowiem tradycyjną strukturą gospodarki i generalnie niskim poziomem innowacyjności. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową, w szczególności sektora przedsiębiorstw w odniesieniu do PKB należą do najniższych w kraju. Wyjątkiem jest woj. podkarpackie, w którym sytuacja jest zgoła odmienna, gdzie udział prywatnych nakładów na prace badawczo-rozwojowe w stosunku do PKB jest najwyższy w skali całego kraju [*Nauka i technika...* 2015, s. 74]. Problemem w regionach słabo rozwiniętych jest jednak również to, że silne branże gospodarki nie zawsze znajdują odpowiednie wsparcie ze strony regionalnych jednostek badawczo-rozwojowych. Zdarzają się również odwrotne sytuacje – działalność silnych zespołów badawczych nie zawsze znajduje zainteresowanie wśród przedsiębiorców z regionu i nowa wiedza czy technologie nie są wykorzystywane efektywnie na rzecz rozwoju gospodarki regionalnej. Zgodnie z koncepcją inteligentnych specjalizacji to właśnie odpowiednie połączenie potencjału gospodarczego, naukowego i ludzkiego pozwoli ukształtować specjalizację regionu i zbudować na niej przewagę konkurencyjną [Foray 2015].

Biorąc pod uwagę uwarunkowania rozwoju regionów peryferyjnych, a także wiele niewiadomych towarzyszących wdrażaniu nowej idei, w tym brak jasnego podejścia do już przygotowanych strategii rozwoju województw czy regionalnych strategii innowacyjności wskazujących potencjały lub nawet specjalizacje regionalne, można stwierdzić, że województwa Polski Wschodniej znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji. Rozpoczęcie nowego cyklu strategicznego, w który zaangażowane miałyby być znów szerokie grono przedstawicieli różnorodnych instytucji i organizacji gospodarczych, społecznych i politycznych mogłoby wywołać falę niechęci ze strony

---

² PKB w przeliczeniu na mieszkańca we wszystkich województwach Polski Wschodniej nie przekracza 75% średniej UE.

aktywnych uczestników poprzednich prac³. Każde z województw Polski Wschodniej przystąpiło w inny sposób do zaplanowania i przeprowadzenia procesu tzw. przedsiębiorczego odkrywania. W woj. warmińsko-mazurskim, w którym strategia rozwoju opracowana została najwcześniej ze wszystkich województw Polski Wschodniej (w 2013 r.), nie rozpoczynano nowego procesu, ale dla wyznaczonych w niej inteligentnych specjalizacji przeprowadzono badanie, którego celem było pogłębienie wiedzy o potencjałach gospodarczych i naukowych inteligentnych specjalizacji oraz lepsze dopasowanie instrumentów wsparcia do potrzeb przedsiębiorców i jednostek naukowych z regionu⁴. Natomiast w woj. podlaskim, w którym na poziomie strategii rozwoju określono strategiczne specjalizacje regionu, postanowiono kontynuować prace bazując na zapisach strategii, ale nie ograniczając się tylko do tych obszarów. W efekcie w przygotowanym dokumencie wdrożeniowym, w którym w drodze dyskusji różnych grup interesu, zdefiniowano inteligentne specjalizacje [*Plan rozwoju przedsiębiorczości... 2015*] wymienia się jako część specjalizacji przemysł metalowo-maszynowy i szkodliwy, których nie wskazano w strategii rozwoju. W pozostałych województwach, w różnym stopniu bazując na wcześniejszych doświadczeniach, przygotowano klasyczne regionalne strategie innowacji. Z całą pewnością można natomiast stwierdzić, że wszystkie uchwalone dokumenty strategiczne, w których określone zostały inteligentne specjalizacje są dokumentami trzeciej generacji [Klasik 2013; Szlachta 2013].

Mimo wielu różnic w zakresie przebiegu prac nad strategiami RIS 3, ostatecznie wyłonione inteligentne specjalizacje – jak prawdopodobnie należało oczekiwać – wykazują bardzo wiele zbieżności (tab. 1). W każdym z województw pojawia się m.in. tradycyjny sektor rolno-spożywczy, odnawialne źródła energii czy działalności usługowe bazujące na zasobach przyrodniczych (np. usługi prozdrowotne czy usługi rekreacyjno-wypoczynkowe). Jednak zakres inteligentnych specjalizacji z poszczególnych województw jest bardzo zróżnicowany. Przykładowo, inteligentna specjalizacja związana z sektorem rolno-spożywcym (wskazana przez wszystkie województwa) w podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim została zdefiniowana relatywnie wąsko. W regionach tych inteligentna specjalizacja obejmuje co prawda wszystkie działalności pokrewne czy sektory powiązane łańcuchem wartości z sektorem rolno-spożywcym, niemniej jednak uwaga koncentruje się na produkcji żywności wysokiej jakości. Tymczasem w woj. lubelskim biogospodarka, w której skład wchodzi przemysł rolno-spożywczy, obejmuje również inne działalności oparte na biotechnologii: przemysł farmaceutyczny, chemiczny, odnawialne źródła energii (biorafinerie,

³ Szersza dyskusja dotycząca problemów związanych z wdrażaniem koncepcji inteligentnych specjalizacji w polskich regionach podjęta została przez zespół Dziemianowicz, Szlachta, Peszat [2014].

⁴ Zob. raporty konsorcjum Geoprofit i Ecorys na temat: ekonomii wody (red. Dziemianowicz, Peszat, Charkiewicz); żywności wysokiej jakości (red. Dziemianowicz, Peszat, Charkiewicz) oraz drewna i meblarstwa (red. Mackiewicz, Kwiatkowski, Sętorek) wykonane w 2015 r. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

biopaliwa), zdrowie publiczne oraz przemysł i usługi środowiskowe [Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego... 2014]. W woj. podkarpackim natomiast produkcja i przetwórstwo żywności stanowi element inteligentnej specjalizacji „jakość życia”, obejmującej także zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, odnawialne źródła energii a nawet energooszczędne i inteligentne budownictwo [ibidem].

Proces formułowania nowej polityki w polskich regionach budzi wiele wątpliwości [zob. np. Nowakowska 2015] należy jednak pamiętać, że wszystkie inteligentne specjalizacje zostały wyłonione w procesie, w którym zaangażowane były różne środowiska gospodarcze, naukowe, społeczne i polityczne i stanowią efekt osiągniętego w poszczególnych regionach konsensusu. Ponadto, nie jest to proces zakończony. Polityka regionalna i indywidualnie dopasowywane w każdym z województw instrumenty wsparcia, ale i aktywność przedsiębiorców będą decydowały o tym, w jaką stronę będą się rozwijały poszczególne inteligentne specjalizacje. Zatem zarówno same priorytetowe obszary gospodarki, jak i ich zakres mogą podlegać modyfikacjom, co należy odnotować jako pozytywny rozwój praktyki dokumentów strategicznych (dotychczas traktowano dokument strategiczny jako uchwalany „na lata”).

Tabela 1

Inteligentne specjalizacje województw Polski Wschodniej

L.p.	Lubelskie	Podlaskie ⁵	Podkarpackie	Świętokrzyskie	Warmińsko-Mazurskie
1.	Biogospodarka	Sektor rolno-spożywczy	Lotnictwo i kosmonautyka	Zasobooszczędne budownictwo	Ekonomia wody
2.	Medycyna i zdrowie	Przemysł metalowo-maszynowy, szklany	Jakość życia	Branża metalowo-odlewnicza	Żywność wysokiej jakości
3.	Energetyka niskoemisyjna	Sektor medyczny, nauki o życiu	Informacja i telekomunikacja	Nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze	Drewno i meblarstwo
4.	Informatyka i automatyka	Ekoinnowacje, nauki o środowisku		Turystyka zdrowotna i prozdrowotna	
5.				Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT)	
6.				Branża targowo-kongresowa	
7.				Zrównoważony rozwój energetyczny	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strategii rozwoju województw oraz regionalnych strategii innowacji.

⁵ W zestawieniu ujęte zostały sektory będące „rdzeniem specjalizacji”, bez istniejącego rozszerzenia o „sektory powiązane łańcuchem wartości”.

3. Absorpcja środków unijnych w latach 2007-2013 przez podmioty funkcjonujące w obszarach inteligentnych specjalizacji województw Polski Wschodniej

W środkach unijnych upatrywana jest nadzieja na poprawę sytuacji gospodarczej polskich regionów, a w szczególności najsłabiej rozwiniętych regionów Polski Wschodniej. Z tego względu dedykowano im osobny program operacyjny (*Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej*). Zgodnie z założeniami, pomoc publiczna powinna przyczyniać się do poprawy konkurencyjności firm z tych regionów. Tymczasem, obserwując wskaźniki rozwoju oraz regionalnej innowacyjności należy stwierdzić, że firmy z województw Polski Wschodniej przegrywają tę konkurencję, zarówno na arenie międzynarodowej, jak i krajowej. Co więcej przegrywają również konkurencję o środki unijne z programów krajowych z firmami z województw o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego (ryc. 1). Liczba projektów proinnowacyjnych⁶, które uzyskały wsparcie z *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG) w latach 2007-2013* w większości regionów Polski Wschodniej nie przekroczyła 80, podczas gdy średnio w innych polskich regionach zrealizowano po ok. 190 projektów⁷. Jedynie woj. podkarpackie plasowało się powyżej średniej, z wynikiem 240 projektów. We wszystkich województwach Polski Wschodniej również wartość projektów ogółem współfinansowanych z *PO IG* była zdecydowanie mniejsza w porównaniu z innymi województwami. Co więcej, wyniki ewaluacji *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka* wskazują na to, że większość firm korzystających ze środków z tego *Programu* prowadziła już wcześniej działalność innowacyjną, zaś *Program* przede wszystkim wzmocnił ich intensywność [*Ocena wpływu Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka... 2014*]. Nie spełnił więc on w oczekiwanym stopniu rezultatu, jakim miało być zachęcenie przedsiębiorstw do podjęcia aktywności innowacyjnej, w szczególności w zakresie wdrażania innowacji produktowych.

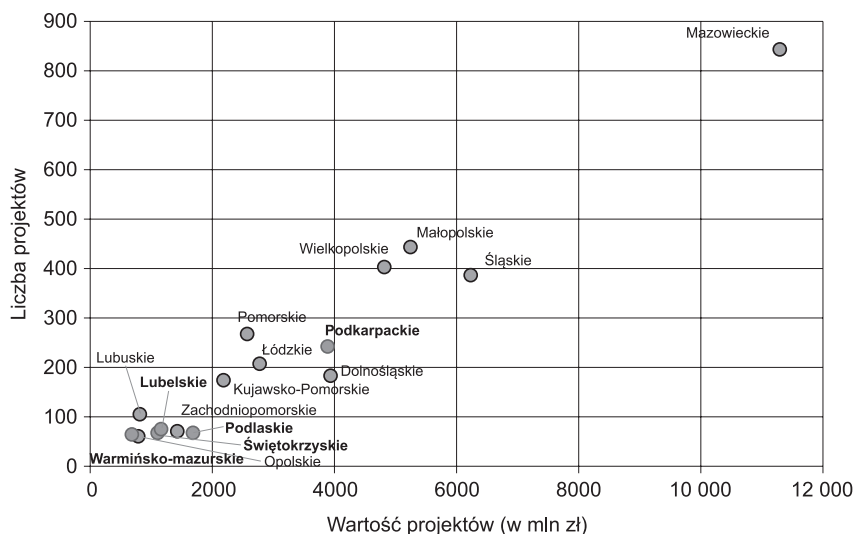
W przypadku projektów realizowanych przez jednostki naukowe sytuacja w województwach Polski Wschodniej jest jeszcze bardziej niekorzystna⁸. Uczelnie oraz inne instytucje naukowe z tych pięciu regionów otrzymały dofinansowanie z *PO IG* na reali-

⁶ Analizie podane zostały wybrane działania *PO IG*, w ramach których realizowano projekty „proinnowacyjne”: 1.4; 4.1; 4.2; 4.3; 4.4; 4.5; 4.6; 5.4.1. W zestawieniu uwzględnione zostały wszystkie projekty biznesu zrealizowane w ramach tych działań – bez dodatkowej oceny jakościowej. Przyjęto założenie, że taka ocena miała już miejsce na etapie konkursów.

⁷ Średnia liczona była dla wszystkich województw z wyłączeniem mazowieckiego, które jest liderem w pozyskiwaniu środków europejskich – w ramach *PO IG na lata 2007-2013* zrealizowano w nim blisko 850 projektów [*KSI SIMIK 2007-2013*, stan na 30.06.2015].

⁸ Analizie podane zostały działania *PO IG*, w ramach których realizowano projekty „proinnowacyjne”: 1.1.2; 1.3.1; 1.3.2. W zestawieniu uwzględnione zostały wszystkie projekty zrealizowane przez jednostki naukowe w ramach tych działań – bez dodatkowej oceny jakościowej. Podobnie jak w przypadku projektów, których beneficjentami były przedsiębiorstwa, przyjęto założenie, że taka ocena miała już miejsce na etapie konkursów.

zaczę zaledwie 23 projektów (w tym połowa z nich to projekty, których beneficjentami były podmioty z woj. lubelskiego) (ryc. 2). Ich wartość również nie jest duża (łącznie 202 mln zł i jest to z kolei zasługa głównie woj. podkarpackiego, które zrealizowało projekty o łącznej wartości 117 mln zł).

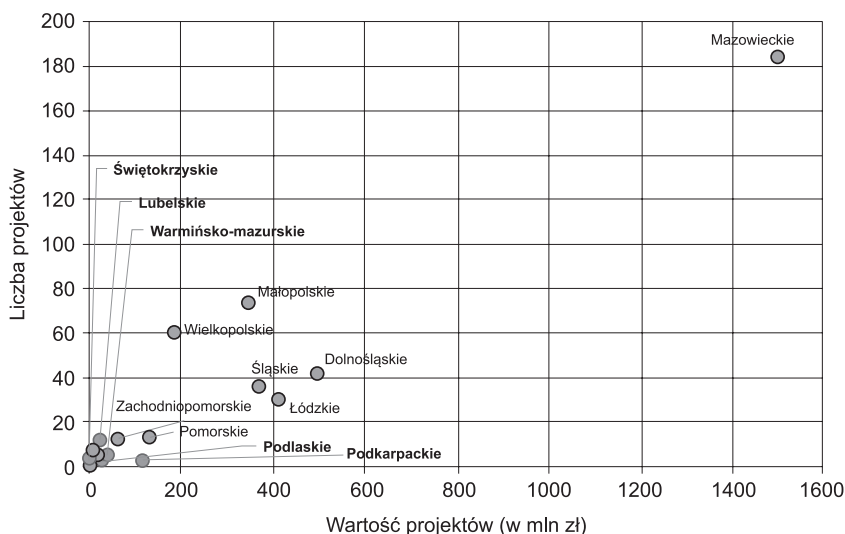
Ryc. 1. Liczba i wartość projektów innowacyjnych realizowanych w latach 2007-2013 przez firmy z poszczególnych województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KSI SIMIK 2007-2013, stan na 30.06.2015 (ryc. 1-4).

Analiza projektów współfinansowanych ze środków UE w ramach *PO IG*, które realizowane były w regionach Polski Wschodniej nie napawa optymizmem, ale wsparcie na innowacje w tych województwach zapewniały w poprzedniej perspektywie finansowej również *Regionalne Programy Operacyjne (RPO)* oraz *Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)*. W konkursach organizowanych w ramach tych programów firmy i jednostki naukowe nie musiały konkurować z podmiotami z województw lepiej rozwiniętych. Dlatego biorąc pod uwagę wszystkie programy wspierające rozwój sektora B+R w Polsce Wschodniej liczba projektów, których beneficjentami były instytucje naukowe jest ponad 10-krotnie wyższa (łącznie 264 projekty).

Warto w tym miejscu również nadmienić, że w przypadku projektów realizowanych przez jednostki naukowe (zarówno tych z dofinansowaniem unijnym, jak i krajowym) występuje bardzo duża korelacja ich liczby z liczbą jednostek sektora badawczo-rozwojowego. Dlatego też najwięcej projektów realizowanych jest w regionach metropolitalnych, a w szczególności w samych metropoliach [Dąbrowska 2015, s.171].

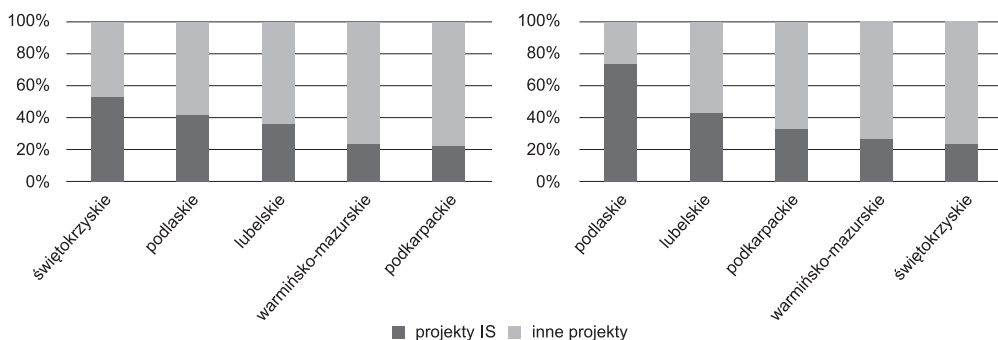

Ryc. 2. Liczba i wartość projektów innowacyjnych realizowanych w latach 2007-2013 przez instytucje naukowe z poszczególnych województw

Interesujących wniosków dostarcza również analiza struktury projektów innowacyjnych z Polski Wschodniej⁹. Odsetek projektów innowacyjnych wpisujących się w tematykę inteligentnych specjalizacji w ogóle projektów innowacyjnych realizowanych przez biznes w regionach Polski Wschodniej jest bardzo zróżnicowany¹⁰ (ryc. 3). Największy udział projektów z zakresu inteligentnych specjalizacji występuje w woj. świętokrzyskim. Wśród wszystkich projektów realizowanych przez tamtejsze przedsiębiorstwa 54% stanowiły projekty dotyczące inteligentnych specjalizacji regionu, ale jednocześnie to właśnie w woj. świętokrzyskim udział projektów wpisujących się w inteligentne specjalizacje był pod względem ich wartości najniższy (zaledwie 24% łącznej wartości wszystkich wspartych ze środków publicznych projektów innowacyjnych biznesu). Wyniki te potwierdzają przede wszystkim duże zróżnicowanie inteligentnych specjalizacji poszczególnych regionów (tak w zakresie ich zaawansowania technologicznego, jak i różnorodności działalności gospodarczych, które one obejmują). Przykładowo, w woj. podlaskim, które wybrało za jedną ze swoich specjalizacji „ekoinnowacje i nauki o środowisku” (obejmującą również budownictwo energetyczne) łączna wartość projektów tylko z tej dziedziny stanowi aż 40% wszystkich innowacyjnych projektów biznesu realizowanych z udziałem środków z *PO IG*.

⁹ W przypadku przedsiębiorstw analiza objęła wybrane ww. działania *PO IG* (N = 518). W przypadku jednostek naukowych analiza rozszerzona została o działania *PO RPW* i *RPO* (N = 264).

¹⁰ Projekty biznesu sklasyfikowano (na potrzeby badania) jako wpisujące się w specjalizację, jeśli branża firmy -beneficjenta, odpowiadała zagadnieniom specjalizacji lub, jeśli zakres projektu dotyczył zagadnień specjalizacji (niezależnie od profilu firmy).

Ryc. 3. Udział projektów innowacyjnych wpisujących się w tematykę regionalnych inteligentnych specjalizacji w ogóle projektów innowacyjnych realizowanych przez biznes w województwach Polski Wschodniej

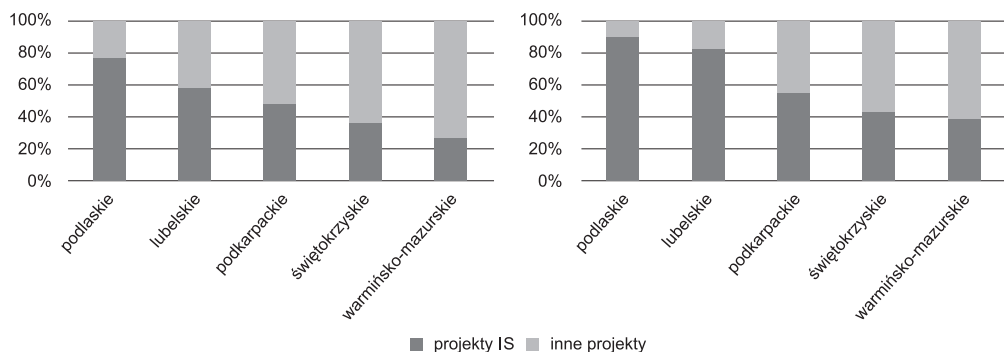
W przypadku działań, których beneficjentami były instytucje naukowe zróżnicowanie udziałów projektów wpisujących się regionalne inteligentne specjalizacje jest jeszcze większe¹¹ (ryc. 4). Zdecydowana większość projektów w woj. podlaskim (tak pod względem liczby, jak i wartości) dotyczyła tematyki regionalnych specjalizacji. Z kolei w przypadku woj. warmińsko-mazurskiego, które znalazło się na drugim końcu skali, zaledwie 23% projektów nauki wpisywało się w regionalne inteligentne specjalizacje. Gdy porównamy potencjał naukowy obu tych województw okaże się, że w woj. warmińsko-mazurskim jest on bardzo mocno skoncentrowany wokół tylko jednej z regionalnych specjalizacji – żywności wysokiej jakości [Dziemianowicz *et al.* 2015, s. 29]. W woj. podlaskim najwyższej klasyfikowane są oczywiście nauki medyczne, ale nie brakuje również prężnych jednostek realizujących badania z zakresu nauk rolniczych czy technicznych będących składową podlaskich inteligentnych specjalizacji [Plan rozwoju przedsiębiorczości... 2015, s. 22].

W kontekście konstruowania nowych narzędzi polityki innowacyjności bardzo ważna jest wcześniejsza ocena możliwości absorpcji wsparcia publicznego przez podmioty wpisujące się w inteligentne specjalizacje regionalne. Przedstawione powyżej wyniki pokazują zaangażowanie beneficjentów realizujących projekty z zakresu inteligentnych specjalizacji, które może wskazywać na ich potencjał i możliwości absorpcji środków publicznych z nowej perspektywy, ale też dostarczać informacji odnośnie do trafności i selektywności wyboru obszarów priorytetowych.

Należy zaznaczyć, że jest to analiza sytuacji z perspektywy finansowej 2007-2013, która tylko w pewnym stopniu umożliwia prognozowanie aktywności beneficjentów z poszczególnych specjalizacji w perspektywie 2014-2020. Tym bardziej, że w nowych programach operacyjnych (zarówno na szczeblu krajowym – *Program Operacyj-*

¹¹ Projekty nauki sklasyfikowano (na potrzeby badania) jako wpisujące się w specjalizację, jeśli zakres projektu dotyczył zagadnień specjalizacji.

ny *Inteligentny Rozwój*, jak i regionalnym) inteligentnym specjalizacjom dedykowane są już konkretne działania w ramach osi priorytetowych obejmujących I cel tematyczny polityki spójności (wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji), więc z założenia wspierane będą projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje, chociaż z zainteresowaniem warto przyglądać się i monitorować rozwój poszczególnych inteligentnych specjalizacji.

Ryc. 4. Udział projektów innowacyjnych wpisujących się w tematykę regionalnych inteligentnych specjalizacji w ogólne projekty innowacyjne realizowanych przez jednostki naukowe w województwach Polski Wschodniej

Podsumowanie

Zaprezentowany materiał pozwala sformułować trzy hipotezy dotyczące przyszłości regionów peryferyjnych w kontekście gospodarki opartej na wiedzy, jak i efektywności polityk publicznych w tym zakresie.

Pierwsza z hipotez odnosi się do relacji między innowacyjnością regionu a wzrostem gospodarczym. Można ją sformułować następująco: **wzrost nakładów na innowacyjność nie będzie przekładał się na dynamikę wzrostu gospodarczego** w regionach peryferyjnych. Weryfikacji powinny ulec takie elementy polityki wspierania innowacji, jak: substytucyjność środków europejskich względem krajowych prywatnych; efekty mnożnikowe (miejsce ich występowania) realizacji projektów B+R w regionach peryferyjnych; trwałość lokalizacji firm (w tym *start-upów* oraz relokowanych firm z innych regionów); umiejętność „udowadniania”, że projekty mają charakter innowacyjny, gdy tak nie jest.

Druga hipoteza zakłada liniowy rozwój innowacyjności regionów peryferyjnych, co oznacza, że **dystans w poziomie rozwoju gospodarczego między najbardziej innowacyjnymi regionami w kraju a województwami najsłabszymi nie tylko nie zmniejszy się, ale wręcz przeciwnie – może się powiększać**. Hipoteza ta zakłada słabość i ograniczony wpływ interwencji publicznej na kompleksowe zmiany

w województwach słabo rozwiniętych. Dotychczasowe doświadczenia województw Polski Wschodniej w konkurowaniu o fundusze europejskie na poziomie krajowym pozwalają stwierdzić, że inne województwa już na starcie mają przewagę wynikającą np. z doświadczenia.

Hipoteza trzecia mówi o **selektywnych pozytywnych zmianach w wąskich grupach podmiotów gospodarczych (by nie używać nazwy „branże”)**. Z dużym prawdopodobieństwem należy oczekiwać, że w Polsce Wschodniej będziemy mogli w niedługim czasie oczekiwać przykładów *success story*, gdzie pojedyncze firmy, a może i klastry będą wykazywały, jak dzięki środkom UE podniosła się ich innowacyjność i konkurencyjność na arenie międzynarodowej. Można uznać, że te przykłady muszą nastąpić, aby ewolucyjnie zmienić nie tylko charakter i strukturę gospodarczą regionu, ale również stosunek jego mieszkańców do ryzyka związanego z innowacyjnością. Zakładamy jednak, że dyfuzja oczekiwanych pozytywnych efektów innowacji będzie ograniczana przede wszystkim przez niski kapitał społeczny (brak zaufania i wysoka konkurencja wewnątrz tych specjalizacji).

Na zakończenie warto zwrócić uwagę na jeszcze jedno zagadnienie. Biorąc pod uwagę koncepcję przejścia regionów peryferyjnych na wyższe stopnie innowacyjności [Camagni, Capello 2013], wszystkie wybrane specjalizacje regionów Polski Wschodniej są ukierunkowane na „rozproszone poszukiwanie innowacji”, żadna z nich nie sugeruje chęci przeskoczenia od razu do „wąskich specjalizacji technologicznych”.

Literatura

- Camagni R., Capello R., 2013, *Regional Innovation Patterns and the EU Regional Policy Reform: toward Smart Innovation Policies*, [w:] *Dynamika, cele i polityka zintegrowanego rozwoju regionów*, E. Małuszyńska (red.). Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- Dąbrowska A., 2015, *Aktywność uczelni województwa mazowieckiego w kontekście procesu transferu wiedzy*. Rozprawa doktorska, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, UW.
- Dziemianowicz W., Peszat K., 2014, *Smart Specialisations for Voivodeships – the First Steps toward Improvement?* *Miscellanea Geographica – Regional Studies On Development*, t. 18, nr 1.
- Dziemianowicz W., Szlachta J., Peszat K., 2014, *Potencjały rozwoju i specjalizacje polskich województw*. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.
- Dziemianowicz W., Peszat K., Charkiewicz J. (red.), 2015, *Żywność wysokiej jakości – raport końcowy*. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Warszawa – Olsztyn.
- Dziemianowicz W., Peszat K., Charkiewicz J. (red.), 2015a, *Ekonomia wody – raport końcowy*. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Warszawa-Olsztyn.

- Dzierżanowski M. (red.), 2012, *Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku*. PARP, Warszawa.
- Foray D., 2015, *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy (Regions and Cities)*. Routledge.
- Foray D., Goddard J., Beldarrain X. G., Landabaso M., McCann P., Morgan K., Nauwelaers C., Ortega-Argilés R., 2012, *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3)*. Smart Specialisation Platform S3.
- Gawlikowska-Hueckel 2014, *Polityka przemysłowa i spójności wobec planów reindustrializacji Unii Europejskiej. Wnioski dla Polski*. Gospodarka Narodowa, nr 5(273).
- Kardas M., 2011, *Inteligentna specjalizacja – (nowa) koncepcja polityki innowacyjnej*. Optimum Studia Ekonomiczne, nr 2(50).
- Klasik A., 2013, *Nowy ład strategiczny polityki rozwoju regionów. Podejście retro- i perspektywne*, [w:] *Polityka rozwoju regionów oparta na specjalizacjach inteligentnych*, K. Malik (red.). Studia KPZK, t. CLV, Warszawa.
- Leydesdorff L., 2012, *The Triple Helix, Quadruple Helix and an N-Tuple of Helices: Explanatory Models for Analyzing the Knowledge-Based Economy?* Journal of the Knowledge Economy, t. 3, wyd. 1, s. 25-35.
- Mackiewicz M., Kwiatkowski M., Sętopek A. (red.), 2015, *Drewno i meblarstwo – raport końcowy*. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Warszawa-Olsztyn.
- Malik K., 2013, *Specjalizacje inteligentne w rozwoju regionu – doświadczenia opolskiej RIS3*, [w:] *Badania miejskie i regionalne. Doświadczenia i perspektywy*, F. Kuźnik (red.). Studia KPZK, t. CLIII, Warszawa.
- McCann P., Ortega-Argilés R., 2011, *Smart Specialization, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy*. Economic Geography Working Paper, Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen.
- Nauka i technika w 2014 r.*, 2015, GUS, Warszawa.
- Nowakowska A., 2015, *Inteligentne specjalizacje regionalne – nowa idea i wyzwanie dla polityki regionalnej*. Prace Naukowe UE, nr 380, Wrocław.
- Ocena wpływu Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw*, 2014, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.
- Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*, 2015, Białystok.
- Regionalna strategia innowacji województwa lubelskiego do 2020 roku*, 2014, Lublin.
- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)*, 2015, Rzeszów.

- Strategia badań i innowacyjności (RIS3). Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014-2020+*, 2014, UM Kielce, Kielce.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*, 2013, Olsztyn.
- Szlachta J., 2013, *Europejskie uwarunkowania trzeciej generacji strategii rozwoju regionalnego w Polsce – poziom województw*, [w:] *Polityka rozwoju regionów oparta na specjalizacjach inteligentnych*, K. Malik (red.). Studia KPZK, t. CLV, Warszawa.
- The Role of Community Research Policy in the Knowledge-based Economy*, 2009, Raport Grupy Ekspertckiej (przewodniczący prof. L. Soete), Bruksela.